

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Seyfer zikhroyneš

Psantir, Iacob

בקעי, רתנספ

Buḡaresht, 650 = 1889

הרש רעטומ רעזנוא ןאפ גאלארקענ.

[urn:nbn:de:kobv:517-vlib-12393](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:kobv:517-vlib-12393)

נעקראלאג פאן אינוער מוטער שרה.

אינוער מוטער שרה איז געשטארבען מיט מיתה פתאומית.
ותמת שרה בקרית ארבע הוא חברון. שרה איז געשטארבען אין
דער שטאט חברון זאגט רש"י לפי שעל ידי בשורת העמידה שנודמן
בנה לשהיטה וכמעט שלא נשחט פרה: קודם שסיים המבשר שלא
נשחט פרה נשמתה ממנה (עין שם רש"י).
אין דער אור החיים זאגט שם כיבת מיתה היה עקידת יצחק
וכמעט שלא נשחט פרה נשמתה: (עין שם אור החיים).
אז מען איז געקומען אין מען האט איהר געזאגט דיא בשורה
אין איירער מען האט ארויס געזאגט דאס ווארט שלא נשחט איז
זיא שוין געשטארבען. פאר גרויס צער האט זיא געטראפען דיא
מיתה פתאומית אדער איינע אפאפלעקסיע. נאך דעם היינטיקען
סטודיאום זאלל דאס זיין דער גרינגסטער טויט אזוי וויא דאקטאר
ראבינאוויטש אונד דאקטאר ליפפע וויללען בעהויפטען. אז אזוי
איין מין טויט זאלל הייסען מיתה נשוקה (פרשת חיי שרה).
ידידי הרב המאור הגדול ר' אבנר כתבן פרעגט מיך אשאלה:
אם מיתה כמו שמתה שרה נקראה נשוקה. מיתה המיוחסת רק
לצדקים. הלא הנני רואים כמה רשעים שמתו על זה האופן.
אין ערשטין דעם תירץ זענן שולדיג צו פארענפערן דיא
חכמי הדור וואס זיין האבען ערקלערט דיא מיתה פתאומית פאר
מיתה נשוקה. נאר וואס מין דבי זאגט אז רשעים שטארבען אויך
אויף דער מיתה אפאפלעקסיע וויא קען דאס הייסען מיתה נשוקה?
אין ערשטין איז איעדער מעגש צוזאממענגעשטעללט מכמה
איברים בשר גרון ודם ער מעג זיין פין וואס פאר איין רעליגיאן
ער ווילל איז ער אינטער געווארפען דיא אללע קרענפען אין דיא
אללע מיני טויטען אין דער רבי האט פארנעסן. אז מיר האבען
געלערנט יש קונה עולמו בשעה אחת. דער גרעסטער רשע ער
טיט נאר איין שטיקעלע מצוה הייסט ער שוין צדיק אדער בעל
תשובה קאן ער שוין שטארבען אויף איין מיתה פתאומית אדער
אויף אזוי איין מיתה נשוקה וויא מיר שטעללען זיא דא פאר:
אז ישמעאל האט צוגעהיילט מעהר-כבוד זיין ברודער יצחק בא
דער קבירה פין זייער פאטער אברהם האט ער שוין געהייסען צדיק
בעל תשובה אין בא זיין טויט שטייט שוין ויגוע וימת.

אזוי איין שאלה דארף מיין רבי ניט צי פרענען ווייל בא מיר
 זענן אללע מענשען צי גלייך גערעכנט פאר מענשען אין ער איז
 אינטערווארפען אויף דער מיתה אסכרה אין אויף מיתה נשוקה.
 אין דאס וואס הרב כתבן ווייזט אין זיינע תשובות אז דיא
 גמרא זאגט אז נאר 6 מענשען זענן געשטארבען מיט מיתה נשיקה
 וויא קיב איך צי צי שטערלעך נאך 4 מענשען.

איז דיא תשובה אזוי:

דער תלמוד האט אינו פארגעשטעללט 903 מיתת זענן באד
 שאפען געווארען אויף דער וועלט דיא שווערסטע מיתה הייסט
 אסכרה, אין דיא גרינגסטע מיתה הייסט נשוקה. דיא תלמודיסטען האד
 בעז אינו געגעבען צו פערשטעהען וואס פאראיין מיני טויט דיא אסכרה
 זאל זיין: נאר מיט דיא ווערטיר בחיורא בגבא אין כפיטורי בפי ושט
 שפעטער זענן געקומען דיא מפרשים אין האבען געפינן אז דאס ווארט
 אסכרה זאלל שטאממען פין סכר אדער סגר פערשטאפפונג אזוי איין מין
 אנגינגע וואס זיא פארשטאפט דעם האלז. דיא מפרשים האבען דאס
 ווארט געטראפען אויף איין פילאלאגישען וועג אין אזוי איז דאס
 באשטעטיגט אין אנגענאמען געווארען.

אין אויף מיתה נשוקה האט דער תלמוד געזאגט כמשחל
 בניתא מחלבא כשם שמושך נימת שער מתוך החלב אזוי וויא
 מען נעמט ארויס אהאר פין דער מילך אזוי גרינג איז דער טויט
 נשיקה. אזוי וועלען מיר פארשטעללען דרייא מיני מיתה וועלין מיר
 זעהען וועליכע מיתה מיר קענן זענן נשיקה.

1. מיתה פתאומות אפאלעקסיע, אמענטש שטארבט פליצים.
2. אמענטש ליעגט צי בעט קראנק איין לאנגע צייט ביז דיא
 הויט קריכט איהם אב פין דיא בינער אין ער שטארבט מיט
 יסורים קשים.
3. איינער ליעגט צי בעט אייניגע טאגע אין רעד שעהן אין
 אזוי בא דעם גאנצען שכל אין געזעגענט זיך מיט זיין ווייב אין
 קינדער אין מיט זיינע גיטע פריינד אין ווערט אנשלאפען אזוי וויא
 איין קריין קינד עם כארבילט איהם ניט אין הארז, עם בארטשויט
 איהם ניט אין בויך אין אויף דער ארט זענן געשטארבען דיא
 אללע וואס דיא גמרא זאגט אז זייא זענן געשטארבען מיט מיתה
 נשיקה.

אברהם, יצחק, יעקב, משה, אהרן, דיא האבען זיך פאר זייער
טויט געזעגענט מיט דער לעבענדיגער וועלט אין דער נאך וישלכב
עם אבותיו אין זענין איינגעשלאפען נעבען זייערע עלטערן. דער
זעלבער טויט איז געשעהען בא יהושע בן נון אין בא דוד המלך
אויף אויף איין טויט נעם איך אויך אהן פאר נשיקה.

לויט דיא דאקטורים שרייבען מיר אין זייערע בריעף, איז ניט
באקרעפטונג אז אפאפלעקסיע זאלל הייסען מיתה נשיקה דר.
ראבינאוויטש זאגט נשיקה איז גלויב איך המיתה פתאומית דר.
ליפפע זאגט חולי נשיקה לא ידעתי פרושו ואולי הוא המחלה
הנקראת בפי האחרונים שיתק, אין ווייל דיא שפעטערע האבען
אהן גענעמען אז מיתה פתאומית איז גלייך צי מיתה נשיקה דרום
האב איך אינוער מוטער שרה אויך מצרף געוועהן צי מנין אין אז מין
רביר' אבנר כתבן פארשטעהט דיא מיתה נשיקה אויף איין אנדערן וועג.
קאן ער דאס ערקלערן אין זיין ספר כוח שור וואס עס געפינט
זיך בא איהם בכתב יד.

נעקראלאג פין אינוער עלטער פאטער אברהם.

פאר זיין טויט האט ער איינגעטהיילט זיין פארמעגען צי זיינע
קינדער ער האט זיין אבגעגעבען דיא ירישה בא זיין לעבען אויף זאגט
אינוער הייליגע תורה.

ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק, ולבני הפילגשים אשר
לאברהם נתן אברהם מתנות וישלחם מער יצחק בנו בעודנו חי
קדמה אל ארץ קדם. אין אברהם גיבט אללעס זינס זיין זיהן יצחק
אין ציא אנדערע קינדער פין דיא קעבס ווייבער גיבט ער אויך
מתנות אין שיקט זיין אוועק פין זיין זאהן יצחק נאך בא זיין לעבען אין
דער נאך אז ער האט שוין באווארינט זיינע קינדער שטעהט זיין
טער ואלה ימי שני חיי אברהם אשר חי מאת שנה
ושבעים שנה וחמש שנים. ויגוע וימת אברהם בשיבה טובה זקן
ושבע ויאסף אל עמיו. אין אברהם אבינו איז אלט געווארן הונד
דערט פיניף אין זיבציג יאהר אין איז געשטארבען מיט איין גרינד
גען טויט מיט דער אמתדיקער מיתה נשיקה.

ווארן איבעראל וויא עס שטעהט ויגוע הייסט איין גרינגער
טויט וואס דער מענטש מיטשיט זיך ניט, ער ווערט איינגעשלא-

פען שמייל רוחיג דער עוצר השרשים טייטשט ויגוע ענינו מיתה
קלה בלי מכאוב וחולי. וימת ויגוע פערשיידען, פערנעהען, שטער-
בען. בר אשר בארץ יגוע (בראשית ז) יגוע כל בשר יחד (איוב לד) ויגוע
מנוער (תהלים פח) פערנענגליך. ויאמרו יצחק ויהוה

באר מים חיים זאגט ויגוע הוא ענין המיתה הנאמר אצל כל
הצדיקים ואח"כ אמר וימת אברהם בשובה טובה מים דעם ווארט
ויגוע ווערן טיטלירט אללע צדיקים בא וייער טויט ווייר דאס איז
איין מיני מיתה קלה בלי מכאוב איין גרינגער טויט אהנע צי
ליידען שטערצען (בראשית כה פ חיי שרה)

נעקראלאג פין ישמעאל בן אברהם.

בא ישמעאל שטייט אויך ווארד שני חיי ישמעאל מאת שנה
ושלשים שנה ושבע שנים ויגוע וימת ויאסף אל עמיו ווייל ער
האט תשובה געטאהן איז ער זוכה געוועהן אז ער זאל שטארבען
במיתה קלה בלי מכאוב.

דער באר מים חיים זאגט אויף דעם פסוק ויקברי אותו יצחק
וישמעאל בנו אל מערת המחפלה. ווען זיין האבען אברהם מקבר
געוועהן אין דער מערה איז יצחק פאראויס געגאנגען אין ישמעאל
נאך איהם, באר מים חיים זאגט וביזה יוצדק מאמר חז"ל מלמד
שעשה ישמעאל תשובה והוליק את יצחק לפניו חאטש ער איז
געוועהן דער עלטערער זיהן האט ער ציגעטהיילט כבוד יצחקן
ער זאל געהען פאראויס אין ישמעאל פין הינטען דאס זאגט דיא
תורה ויקברי אותו יצחק וישמעאל בנו. רש"י זאגט אויך לא נאמרה
גויעה אלא בצדיקים (עין שם רש"י) אזוי איז ישמעאל אויך געשטאר-
בען וויא זיין פאטער אברהם במיתה קלה ונשוקה.

נעקראלאג פין אינוער פאטער יצחק.

נאך אינוער רעכענונג איז יצחק אויך געשטארבען מיט מיתה
נשיקה אזוי געפינען מיר אז פאר זיין טויט איז יעקב געקומען מיט
אללע קינדער צי זיין פאטער יצחק ער זאל זיך מיט איהם געזע-
גענען פאר זיין טויט, ויבא יעקב אל יצחק אביו ממרא קרית ארבע
הוא חברון אשר גר שם אברהם ויצחק, אין וויא יצחק האט זיך
נאר געזעגענט מיט זיינע קינדער זאגט בארד דיא תורה ויהיו ימי
יצחק מאת שנה ושמונים שנה ויגוע יצחק ויאסף אל עמיו

יִקַּן וְשִׁבְעַת יָמִים וַיִּקְבְּרֵי אֹתוֹ עִשׂוֹ וַיַּעֲקֹב בְּנֵיז (בראשית ל ה) * אַזּוֹי
אִין יִצְחָק אַזּוֹיךְ גַּעֲשׂמֵאֲרַבְעֵן בְּמִיתָה נְשִׁיקָה אִין נִיט מִיט מִיתָה
פְּתָאוּמִית אַדְעֵר אַפֵּאֲפֵלְעֵקְסִיעַ.

אִינְזֵעֵר עֵלְמֵעֵר פֵּאֲמֵעֵר יַעֲקֹב אֲבִינוֹ אִין אַזּוֹיךְ גַּעֲשׂמֵאֲרַבְעֵן מִיט
מִיתָה נְשִׁיקָה אִין נִיט מִיט קִיין מִיתָה פְּתָאוּמִית אַדְעֵר מִיט אַפֵּאֲ-
פֵּלְעֵקְסִיעַ אַזּוֹי וּוִיא דִּיא תּוֹרָה הַקְּרוּשָׁה עֵרְקֵרֶשׁט אַזּוֹי. אִין זִיין
נַעֲקֵרֵאֲלָאָג אִין אַזּוֹי פֵּאֲנַגֶּשׁ אָן דִּיא תּוֹרָה צִי שְׂרִייבֵעֵן אִין דְּעֵר בַּעַר
צִיעֵהוֹנַג דְּעֵן טוֹיטֶען פֵּאֲלָל פִּין יַעֲקֹב אֲבִינוֹ
וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שִׁבְעַת עֶשְׂרֵה שָׁנָה יַעֲקֹב הָאֵם גַּעֲלֵעֲבֵט
אִין מִצְרַיִם 17 יָאֵהֵר.

וַיְהִי יָמֵי יַעֲקֹב שְׁנַיִם חַיִּי שִׁבְעַת שָׁנִים וָאַרְבַּעִים וּמֵאֵת שָׁנָה
וּוִיא יַעֲקֹב אִין נַעֲקִימֶען אִין דְּעֵר עֵלְמֵעֵר אַרִיין פִּין 147 יָאֵהֵר זֵאָגֶשׁ
דִּיא תּוֹרָה וַיִּקְרְבוּ יָמֵי יִשְׂרָאֵל לָמוֹת אִין עִם הָאֵם זִיךְ גַּעֲנַעֲהַנְטֵעֵרֶשׁט
דִּיא טַעַג יִשְׂרָאֵלֶס צִיט שְׂמֵאֲרַבְעֵן. וַיִּקְרָא לְבִנּוֹ לְיוֹסֵף הָאֵם עֵר
גַּעֲרוֹפֶען זִיין זָאָהֵן יוֹסֵף אִין הָאֵם אִיהֶם דְּעֵרְצֵעֵהֶלֶט דִּיא זֵאֲלֶסֶט
וּוִיסֶען אַז אִיךְ דֵּאָרְף שְׂמֵאֲרַבְעֵן זֵאֲלֶסֶט דִּיא מִיךְ אַזּוֹעֵק פִּיֵּהֲרֵעֵן קִיין
מִצְרַיִם אִין זֵאֲלֶסֶט מִיךְ בֵּאֲנֵרֵאֲבֵעֵן נַעֲבֵעֵן מִינַע עֵלְמֵעֵר אִין אַזּוֹי
וּוִיטֵעֵר אִין בֵּאֲלֵד נֵאָךְ דְּעֵר מַעֲשָׂה אִין יַעֲקֹב קֵרֵאָנֵק גַּעַד
זֵוֹאֲרִין. שְׂטִיט וּוִיטֵעֵר וּוִיאֵמֵר לְיוֹסֵף הִנֵּה אֲבִיךָ חוֹלָה הָאֵם יוֹסֵף
גַּעֲנַעֲמֶען זִינַע צוּוִיֵּא זַעֲהַנַּע אִין אִין גַּעֲנֵאֲנַנַּעֵן מִבְּקֵר חוֹלָה זִיין זִיין
אַלְטֶען פֵּאֲמֵעֵר. וּוִיא מַעֵן הָאֵם נֵאֵר גַּעֲזֵאָגֶשׁ אַז יוֹסֵף קִימַט. הָאֵם זִיךְ
דְּעֵר אַלְטֵעֵר קֵרֵאָנֵקֵעֵר יַעֲקֹב אַזּוֹי גַּעֲזַעֲמַצֵּט אַזּוֹי זִיין בַּעַט אִין עֵר
הָאֵם זַעֲהֵר שַׁעֲהֵן גַּעֲרַעֲדֵר מִיט זִיין זִיין יוֹסֵף עֵר הָאֵם אִיהֶם גַּעַד
וּוִיזַעֵן אַז עֵר אִין בֵּא דַעַם גֵּאֲנַצֶּען שְׂכָל אִין בֵּא דִּיא מַעֲנַט־שְׁלִיכַע
נַעֲזוּיֶסֶען אַזּוֹי וּוִיא עֵר אִין גַּעֲזוּעֵהִין בֵּא דְּעֵר יוֹגַעֲנַד עֵר הָאֵם אִיהֶם
גַּעֲבַעֲנַט־שֵׁט מִיט זִינַע קִינְדֵּרֵעֵר.

אִין דְּעֵר נֵאָךְ הָאֵם יַעֲקֹב צוּוֹאֲמַעֲנַגֵּרִיפֶען אַלְלַע זִינַע קִינְדֵּר
דְּעֵר אִין הָאֵם זִיין זִייעֵר פִּיעֵל מִיטֵר גַּעֲזֵאָגֶשׁ אִין הָאֵם זִיין אַזּוֹי
גַּעֲבַעֲנַט־שֵׁט פֵּאֲרֵ זִיין טוֹיט אִין נֵאָךְ דְּעֵר בְּרַכָּה הָאֵם עֵר זִיין גַּעַד

* בֵּא דְּעֵר קִבִּירָה פִּין אֲבֵרֶהֶם אֲבִינוֹ אִין גַּעֲנֵאֲנַנַּעֵן פִּרְיָהֵר יִצְחָק אִין דְּעֵר נֵאָךְ יִשְׁמַעֵאל
הָאֵם עֵר אִין גַּעֲזוּעֵהִין דְּעֵר עֵלְמֵעֵרֵר בְּרִידֵעֵר הָאֵם עֵר גַּעֲזוּיֶזֶן זִיין צִדְקִית אִין הָאֵם יִצְחָק
מִכְּבֵד גַּעֲזוּעֵהִין עֵר זֵאל גַּעֲהֵן פֵּאֲרָאוּיֶס אֲבַעֵר דֵּא אִין שׁוּיֶן עִשׂוֹ גַּעֲזוּעֵהִין טֵאָקַע אָגִיט שְׂטִיק הוּיֵר
אִין אַרְשַׁע עֵר הָאֵם נִיט גַּעֲלֵאִיט אַז יַעֲקֹב זֵאל גַּעֲהֵן פֵּאֲרֵ אִיהֶם דֵּאֲרוֹם שְׂטַעֲהֵט פִּרְיָהֵר עִשׂוֹ אִין
דַּע נֵאָךְ יַעֲקֹב.

ואנט אני נאסף אל עמי קברו אתי אל אבתי איך ווער פערזאמ-
מעלט צי מיין פאלק, זאלט איהר מיך בעגראבען געבען מייע
עלמערן אין דער מערה המכפלה. אז ער האט נאר געענדיגט דיא
צואה

ויכל יעקב לצות את בניו ויאסף הגליו אל המטה ויגוע ויאסף
אל עמיו ער האט צוזאמען גענעמען זיינע פיס אויף דעם בעט
ארויף אין איינגעשלאפען שטיל רוחיג אזוי וויא אקינד ווערט
איינגעשלאפען אין זיין וויגעלע דאס איז אויף איין אמתה מיתה
נשיקה

מרים הנביא איז אויף געשטארבען מיט מיתה נשיקה. אזוי
ואנט רש"י (ד הקת).

נעקראלאגיע פין אהרן הכהן.

אין אזוי זאנט דיא תורה הקדושה: קח את אהרן ואת
אלעזר בנו והעל אתם הור ההר. גאט האט געזאגט צי משה נעם
אהרן אין זיין זאהן אלעזר אין פיר זייא ארויף אויף דעם בארג
והפשט את אהרן את בגדיו והלבשתם את אלעזר בנו. אין דיא
זאלסט אויס טאהן פין אהרן דיא קליידער אין זאלסט זייא אהן
טאהן זיין זיהן אלעזר. ואהרן יאסף ומת שם. אין אהרן זאלל דארט
שטארבען. ויעש משה כאשר צוה ה'. משה האט געטאהן אזוי וויא
גאט האט איהם געהייסען. ויעלו אל הור ההר לעיני כל העדה.
ער האט זייא ארויף געפיהרט אויף דעם בארג פאר דיא אויגען
דער גאנצער געמיינדע ויפשט משה את אהרן את בגדיו וילבש
אותם את אלעזר בנו. אין משה האט אויסגעטאהן אהרן דיא
קליידער אין האט זייא אנגעטאהן זיין זאהן אלעזר. וימת אהרן
שם בראש ההר (במדבר כ א) אין אהרן איז געשטארבען אויף דעם
שפיץ בארג.

יעטצט וועלן מיר לערנין דיא פסוקים מיט רש"י.
קח את אהרן בדברים של נחומים. גאט האט געזאגט צי
משה נעם אהרן מיט גיטע רייד אין זאלסט איהם טרעסטען. אמר
לו האט משה געזאגט צי זיין ברידער אהרן אשריך שתראה כתרג
נתון לבנך אז וואהל איז צי דיר אז דיא זעהסט דיין קהן איז
געגעבען געווארן צי דיין זאהן. מה שאין אני זכאו לכך. וואס איך

בין דאס גאר ניט זוכה את בנדיו את בגדי כהונה גדולה הלבישיהו.
 ער האט פריהר אנגעטאהן אהרן דיא גרויסע בנדי כהונה. והפשיטים
 מעליו לתתם על בנו בפניו אין דער נאך האט ער זיין אבגע-
 צוגען ער זאלל זיין אהן טאהן זיין זאהן פאר זיינע אויגען. אמר
 לו הכנס למערה. געה אריין אין דער הייעל. והכנס איז ער אריין
 געגאנגען. ראה משה מוצעת ונר דלוק. האט ער געזעהען איין פארה
 בערייטעט בעטיל אין ארעכט ברענט. אמר לו האט משה געזאגט
 צי אהרן עלה למטה. געה ארויף אויף דעם בעט ועלה איז ער
 ארויף געגאנגען. פשוט ידיך צי אויס דינע הענד. ופשט האט
 ער זיין אויסגעצויגען קמוץ פיד מאך צי דיין מויעל וקמץ האט ער
 פארטאכט. עצום עיניך מאך צי דינע אויגען. ועצם. האט ער צי
 געטאכט. מיד חמר משה לאותה מיתה. וזה שנאמר לו (דברים
 לב) כאשר מת אהרן אחיך מיתה שנתאויתה לה

בעל הטורים זאגט.

וימת אהרן שם בני מלמד כי מת בנשיקה * דער בעל
 הטורים זאגט זייער רעכט. אזוי איין מיני טויט וויא אהרן הכהן
 איז געשטארבען הייסט ריכטיג בנשיקה האטש ער איז ניט געד
 שטארבען אויף איין אפאלעקסיע.
 יעטצט וועלן מיר זעהען דעם טהייערן געסראלאג וואס דיא
 תורה הקדושה שרייבט וועגען אינזער געזעטצעבער משה רבינו
 אין מיט וואס פאר איינע מיני מיתה ער איז געשטארבען פודאי
 ניט אויף איין אפאלעקסיע אין טאקע נאר מיט מיתה נשיקה
 אין ערשטין האט משה געוויסט דעם יום המיתה (וועהרענד
 איינע אפאלעקסיע ווייסט ניט דעם יום המיתה) אין דעמועלבען
 טאג וואס ער האט געדארפט שטארבען האט ער צוזאמענגעריפען
 כל ישראל אין האט זיין געהאלטען איינע שעהגע רעדע. אין ער-
 שטען האט ער זיין ערקלערט דעם יום המיתה איז האט אזוי
 געזאגט בן מאה ועשרים שנה אנכי היום היינט בין איך געקומען
 אין דער עלטיר פין 120 יאהר איך קאן שוין מעהר ניט דינין אין
 גאט האט מיר געזאגט אז איך וועל דעם ירדן ניט אריבער געהען
 אין אזוי זייטער. וויא עס שטייט אין פי וילך. וויא אזוי האט משה

* ויראו כל העדה כי גוע אהרן אין דיא גאנצע געמיינדע האט געזעהען וויא אהרן איז
 איינגעשלאפען.

געוויסט אז ער דארף היינט שטארבען שטייט זויטער אין פסיק
 ויאמר ה' אל משה הן קרבו ימך למית אין גאט האט געזאגט
 צי משה הן עם איז אמת קרבו ימך למית היינט איז געקומען
 דיא צייט אז דיא זאלסט שטארבען דער אור החיים זאגט דרשן
 הויל היום מלאו ימי משה ע"כ ובא דבר ה' אלי ואמר הן בדברך
 קרבו ימך האט משה זיך פארבערייטעט אין האט איינגעזאמעלט
 זיינע יודיליך אין האט זיין זייער פיעל מוסר געזאגט אין אויך דיא
 שירה פין האוינו אין דארט נאך דער שירה האט איהם גאט ווידער
 איין מאהל געזאגט משה זאם דיק ניט דא אסאך מיט דייע
 יודיליך געה ארויף אויף דעם בארג היינט איז דיא צייט פין דיין
 שטארבען. אין אזוי זאגט דער פסיק ודבר ה' אל משה בעצם
 היום הזה לאמר עלה אל הר העברים הזה. ומת בהר אשר אתה
 עלה שמה והאסף אל עמך כאשר מת אהרן אחיך בהור ההר
 ואסף אל עמיו. אין גאט האט גירעט צי משה אין דעמזעלבען
 טאג געה ארויף אויף דעם בארג נבו אין דיא וועסט דארטין
 שטארבען אויף דעם בארג מיט אזוי איין טויט וויא דיין ברודער
 אהרן איז געשטארבען דאס הייסט מיט מיתה נשיקה בעל הטורים
 זאגט כאשר מת אהרן בג"י הן בנשיקה מת אהרן (בעל הטורים פ' האוינו)
 אין דארום זאגט רש"י כאשר מת אהרן אחיך באותה מיתה שראית
 וחמדת אותה אזוי וויא אהרן איז געשטארבען מיט מיתה נשיקה
 אזוי וויא דיא האסט אליין געזעהען מיט דייע אויגען אין
 צי איהר געגליסט אין דיא האסט געזאגט אשרי מי שמת במיתה
 זו (פ' האוינו שם ברש"י) אזוי וועסטי אויך שטארבען מיט מיתה נשיקה.
 וויא אינוער רבי משה האט געלעזען דיא לעטצטע משעטאציע אין
 ער האט געזעהען אז עם איז קיין פארדאן אין ער קאן זיך שוין
 דא ניט מעהר פארזאמען אין האנטיגען טאג מוז ער שוין געהען
 אויף דעם בארג ארויף זיך לייגען שלאפען. האט ער געזאגט רבי
 שיע לאו מיד נאך איין שעה געבען איך זאל בענטשין מיינע יודיליך
 פאר מין טויט אין האט שוין טאקע באלד אנגעפאנגען צי זאגען
 דיא ברכה ה' מסיני באזרח משעיר למו אין אזוי ווייטער ביז ואתה
 על במותימו תדרך. דארום זאגט דער פסיק אובען וזאת הברכה אשר
 ברך משה. איש האלהים את בני ישראל לפני מותו אין דאס איז דיא

ויהו
 שים
 גע-
 אמר
 גרין
 אר-
 אגט
 ער
 אט
 ער
 צי
 דים
 על
 הן
 ע-
 יי
 ינו
 י-
 זי
 עו
 עו
 יו
 עו
 יו
 ה
 ה
 יו

ברכה וואס משה האט געבענמשט זיינע יודליך איין שעה פאר
 זיין טויט והראייה אז ער האט נאר אויסגעלאזט על במותימו
 תדרך האט ער זיין ניט געהארט אז מען זאלל איהם ריפען ער
 איז זיין אליין ארויף געגאנגען אויף דעם בארג ווארן אזוי זאגט
 דער פסיק ויעל משה מערכות מואב אל הר נבו. אין ווייטער וויא
 אזוי דער פסיק דערצייעלט אינו וימת שם משה עבד ה' בארץ
 מואב על פי ה'.

אין דארט איז געשטארבען משה דער קנעכט גאטטעס אין
 לאנד מואב אויף גאטטעס באפעהל רשי זאגט על פי ה' בנשיקה
 תרגום יונתן בן עוזיאל אין ירושלמי זאגען על נשיקה מימרא דיה.

ומשה בן מאה ועשרים שנה במותו לא כהתה עינו ולא נס לחזה
 אין משה איז אלט געוועהן 120 יאהר אז ער איז געשטארבען
 זיין אויגע איז ניט טינקעל געוועהן אונד זיינע קרעפטע זענן ניט
 פארשווינדען געווארן רשי זאגט ולא נהפך תואר פניו. אין תרגום
 זאגט ולא שנא זיו יקרא דאפוהי עם איז איהם ניט פארענדירט
 געווארן זיין צירח דאס הייסט ער איז אנשלאפען געווארן גלייך
 וויא ער לעבט (משה מת בנשיקה).

נעקראלאג פין יהושע בן נון.

יהושע איז אויף געשטארבען במיתה נשיקה אזוי דערצעהלט
 אינו דער פסיק אז יהושע האט געדארפט שטארבען האט ער צי
 זאממענגערופען כל ישראל. ויהושע זמן בא בימים
 ויקרא יהושע לכל ישראל לזקניו ולראשיו ולשפטיו ולשמריו
 ויאמר עליהם אני זקנתי פאתי בימים. ווייטער שטייט והנה אנכי
 הולך היום בדרך כל הארץ איך בין געקומען אין דער עלטער
 אריין אין איך דארף היינט שטארבען אין ער האט זיין געזאגט
 זייער שעהנע שטראף רייד. נאך דעם אז ער האט זיין שוין אבד
 געשטראפט שטייט וישלח יהושע את העם איש לנחלתו ויהי
 אחרי הדברים האלה וימת יהושע בן נון עבד ה' בן מאה ועשר
 שנים (יהושע כג ד) דאס הייסט מיתה נשיקה.
 זיין האבען געוויסט דיא צייט פין יום המיתה בא יעקב
 שטייט ויקרבו ימי ישראל למות אני נאסף אל עמי קברו אותי אל

אבותי אין האט זיך געזעגנט מיט אללע זיינע קינדער דאס הייסט
 מיתה נשיקה. אהרן האט געזעהן דיא גדולה פין זיין זיהן אייניגע
 שעה פאר זיין טויט אזוי וויא מיר האבען געשריעבען אויבען אין
 איז איינגעשלאפען שעהן אין ריין אזוי איין טויט הייסט נשיקה.
 משה רבינו האט זיך געזעגנט מיט זיינע יודיליך אין האט
 זיין געבענטשט פאר זיין טויט אין איז אנגעשלאפען רוחיג לא
 כהתה עינו ולא נס לחה זיין צירה איז גיט פארביטען געווארען.
 יהושע בן נון דאס זעלבע ער האט זיך געזעגנט מיט זיינע יודיליך
 אין איז געשטארבען במיתה נשיקה.

הש"י האט זיין איינגעזעגנט אין זיין וויגעלע אזוי וויא דיא
 מוטער ווינט איין איהר קינד אין אוויגעלע מיט זינגען אין קישען
 דארום האבען דיא חבמי התלמוד גערופען דעם טויט מיתה נשיקה
 אין גיט אזוי וויא דער רבי האט מיר געטאמטשט נשיקה הייסט
 קישען (מנשיקות פיהו שיר א) על פי ה' גאט האט משה אקיש געטאהן
 אין האט איהם צי גענעמען דיא נשמה. נא מיינע ליעבע לעזער
 איינגעשליך איז דאס טאקע איינע שעהנע ערקערונג פין איין מלמד
 וואס ער גיבט אזוי צי פארשטעהן דעם תלמוד.

דוד מלך ישראל חי וקים

נעקראלאג איבער דעם טויט פין דוד המלך.

נאך אינזער מיינונג איז דוד המלך אויף געשטארבען מיט
 מיתה נשיקה.

ו ער פסיק שטעלט אינו פאר זיין נעקראלאג אויף אזוי איין
 ארט.

והמלך זקן מאוד ואבישגא השונמית משרת את המלך דער
 מלך איז געקומען אין דער טיעפער עלטיר אין דיא דינסט אבישג
 האט איהם באדינט דאמאלס האט ער איבער געגעבען דיא מליכה
 זיין זיהן שלמה בא זיין לעבען אזוי וויא דיא געשיכטע דערצייעלט
 אינו אין ערשטען קאפיטעל פין מלכים א ער איז גיט קראנק גע-
 וועהן איהם האט נאר ציגעטרעטען דיא עלטערשוועכע. ער איז
 געזעסן אין צימער אויף זיין בעט אז מען איז געקומען אין מען

האט איהם געזאגט דיא בשורה אז זייא האבען שוין געקריינט זיין
 זיהן שלמה פאר קעניג איבער ישראל אין איבער יהודא אז ער
 געווארען פארל פריידע. אין אז אויפגעשטאנין אין האט זיך גע-
 ביגט אויף דעם געלעגער צי גאט ברוך הוא אין האט אזוי געזאגט
 געלויבט זייא דער גאט ישראלס דער האט היינטע געגעבען מיינעם
 זאהן צי זיצען אויף מיינער שטיהל אונד מיינע אויגען זעהין איהם.
 וישתחו המלך על המשכב * וגם ככה אמר המלך ברוך ה' אלהי
 ישראל אשר נתן היום יושב על כסאי ועיני רואות. דא ווערט
 גיט דער מאנט דאס ווארט בני דער תרגום מייטשט דעם פסיק
 (אשר נתן היום) דיהב יומא דין בר יתיב על בורסי מלכותי ועיני
 חזאין.

אז דען דאס איין קליין פערגעניגען געוועהין בא דעם מלך
 דוד אז ער האט ציגעוועהין אזוי איין שמחה מיט זיינע אויגען פאר
 זיין טויט. ווארין באלד נאך דער מעשה שטייט ויקרבי ימי דוד
 למות ויצו את שלמה בנו לאמור אנכי הולך בדרך כל הארץ
 וחזקת והיית לאיש. נאך דער צואה שטייט באדד וישכב דוד עם
 אבותיו ויקבר בעיר דוד. וישכב אין ויגוע האט איינע בעדייטונג
 ויגוע וימת ויאסף אל עמיו אדער וישכב עם אבותיו אזוי איינס
 פין דיא זעלבע (זייא אין קארעספאנדענץ פין אינזערע שאלות ותשובות).

אין אזוי האבען מיר געלערנט וישכב אין ויגוע הוא מיתה
 קלה שנאמר בצדיקים.

פין דיא פסיקס נעמין מיר ארויס אז דוד בן ישי איז אויף
 געשטארבען במיתה נשיקה אזוי וויא דיא פריהריגע צדיקים.
 מיר זאלען זאגען אז דוד המלך האט אויך געוויסט דעם יום
 המיתה אזוי וויא משה רבינו האט ער בודאי גיט געוויסט. אזוי
 וויא דיא גמרא ווייזט אינו זוייל דוד איז נאך גיט געקימען צי דער
 מדריגה וואס משה רבינו איז געוועהין לויט דיא גמרא זאגט האט
 ער פארלאנגט פין השיי אז מען זאל איהם מודיע זיין דעם יום
 המיתה ווען ער וועט שטארבען. אזוי האבען מיר געלערנט אין
 דער גמרא שבת פרק שני דף ל עמוד א ב אמר דוד לפני הקב"ה
 רבנו של עולם הודיעני ה' קצי. אמר לו גזרה הוא מלפני שאין

* וישתחו השתחוה לאל על המשכב (רד"ק) וכן כתוב במצודה דוד ער האט זיך געבוקט
 צי גאט אויף זיין געלעגער.

מודיעין קיצו של בשר ודם. האט דוד געזאגט: ומדת ימי מה
הוא. האט מען איהם ווייטער געענפירט גזרה הוא מלפני שאין
מודיעין מדת ימיו של אדם. האט דוד געפרעגט ואדעה מה חדל
אני איך וויל האמיש וויסען אין וועליכען טאג איד וועל שטארבען
אמר לו בשבת תמות אין אזוי ווייטער. אז דוד איז געוואר גע-
ווארין אז ער וועט אם שבת שטארבען איז ער אנאנצען טאג גע-
זעסן אין האט געלערנט כדי דער מלאך המות זאל צי איהם ניט
ציטרעטען. האט צי בא מיתה נשיקה האט דער מלאך המות ניט
צי טאהן נאר אזוי דערצעהלט אינו דיא גמרא.

כל יומא דשבתא הוה יתיב וגרים כורי יומא ההוא. יומא
דבעי למונח נפשיה קם מלאך המות קמיה ולא יכול ליה. דלא
הוה פסק פומי מנירסא. אמר מאי אעביד ליה הוה ליה בוסתנא
אחורי ביתו. אתא מלאך המות. סליק ובחיש באילני. נפק למיחוי
הוה סליק בדרגא, איפחית דרגא. מתותיה אישתיק ונח נפשו.
מיינע ליעבע לעזער דא איז איינע פראגע: אין מלכים א
ווערט פארגעשטעללט איין געקראלאג אין דער מענטשליכער נא-
טור אזוי וויא איין מענטש געזעגענט זיך מיט זיינע קינדער אין
מיט זיינע נומע פריינד פאר זיין טויט. אונד אין דער גמרא שטעלט
מען דיא געשיכטע גאנץ אנדירש פאהר. נאר כולם דברי אלהים
חיים.

דיא גמרא איז פאר מיר ניט געשאפען איך פארשטייא זיא
גאר ניט. נאך מיינע געוויסטן גיכט מיר דיא גמרא צי פארשטע-
הען דיא לעצטען דרייא ווערטער מתותיה אישטיס ונח נפשו זיין
מיתה איז געוועהן שטיל אונד רוהיג. מתותיה אישטיס ונח נפשו
אין ויגוע וימת ויאסף אל עמיו אין וישכב עם אבותיו איז אלץ אין
דערזעלבען בעדייטונג עם בן על אחת כמה וכמה.
דוד המלך אחר משלשה הצדיקים אשר מתי בשבת מת
במיתה נשיקה.

דוד בן ישי שעשה צדק געולם עם כל ישראל מת במיתה
נשיקה דוד מלך ישראל לא מת ע"י מלאך המות, איפחית דרגא
מתותיה אישתיק ונח נפשו הוא מיתה נשיקה.
דוד מלך ישראל חי וקים *

ראש חודש ניסן תרמ"ט! בוקארעשמ.

הויך געשעצטער הערר ראבענער, זיא קעננין מיך נאך פין
 יאססי פאם יאהרע 71—70 ווען איך האב גערדיקט מיין ערשטע
 קראניקע בא ר' הירש גאלדנער, זי וויסען דאס זייער גיט אז איך
 האב אין קיינע שאהלען געלערנט ליצעאום אדער אנווערויטעט
 האב איך גיט געזעהען פאר מיינע אויגען. תורת משה איז מיין
 ליצעאום, נביאים כתובים איז מיינע אנווערויטעט אין דיא מפרשים
 זענין מיינע לעהרר דאס פיסיל וויסענשאפט וואס גאט ברוך הוא
 האט מיך בא קליידעט האט ער מיר דאס געוויזען דורך תורה
 נביאים כתובים אלע מיינע ווערקע וואס איך האב מיט גרויסער
 שוועריגקייט ארויסגעגעבען האב איך נאר פין דארט געלערנט
 דאס יעצטיגע בוך באשטייט אויף סטאטיסטיקע נעקראלאגיקע
 נאר פין דיא טויטע וואס זענין געשטארבען אין אינזער אויעל אין
 סטאטיסטיקע ביאגראפיקע פין דיא לעבענדיקע וואס זייא געפינען
 זיך דארט אין דאס אללעס האב איך געלערנט אין דיא הייליגע
 שריפטען, אלערלייא פרוכטען זענין אין דעם פאראדעס צי קריגען
 ווען איינער וויל זעהנע פריכטע איז דא צי קריגען פאדארעציס
 זייערע עפפעל איז אויך דארט דא דיא זשענסטע פירות זענין גע-
 פלאנצט אין דעם גארטען, נאר זייא זענין פארדעקט מיט שמע-
 קעדיגע בלעטער (דיא תורה איז אלעגאריש געשריבען).

איך האב געזעהען דאס ספר ציונים לתורה צוואממען מיט דעם
 ספר אש דת עם איז מיר אין הארצין איין געגאנגען אזוי וויא איין פרישע
 פיסער אויף איין ווארים לייב זיא האבען ווירקליך פין אינטער דיא בלע-
 טער פין דעם עץ החיים ענדעקט דיא כתרי אותיות וואס זייא
 זענין געלעגען באהאלטען נאך פאן רבי עקיבא צייטען אהן ביו
 יעצט (אהר מעשרה הרונה מלכות).
 יעצט ביטע איך איין ענפער אויף מיינע שאלות וואס מיר איז
 פארגעקומען אין מיינעם לערנין.

שאלה.

דאס בוך סטאטיסטיקע נעקראלאגיקע איז געבויעט געווארען
 אויף דער גמרא ברכות תשע מאות ו"ג מיני ביתה נבראו בעולם
 קשה שבכולן אסכרה ניחא שבכולן נשיקה (ברכות דף ה עמוד א) נאך

דער ערקלערונג וואס דר. ראבינאוויטש אין דר. ליפפע האבען מיר געגעבען נאך זייער מיינונג אין נאך מיינעם פערשטאנד האב איך שוין דאס גענצליך באארבייט אין 2 קאמענטארען מיט אללע מפרשים פון תורה נביאים כתובים, איינע איז מיתה נשיקה, דיא צווייטע איז מעהרערע מיני מיתות וואס עס געשעהט צווישען אינו מענטשן, אין בעפאר איך צייג אן איעדער מענטשן פון אינוער אויעל מיט וואס פאר איין טויט ער איז געשטארבען שטעל איך פאר איינע קורצע סטאטיסטיקע נעקראלאזשיקע.

פון תורה נביאים כתובים אייניגע וואס זענען געשטארבען מיט מיתה נשיקה, אין אייניגע וואס זענען געשטארבען מיט אנדערע פארשיעדענע מיתות אין דיא ביידע מיני מיתות פארגלאבען זיך מיט דיא מיני מיתות וואס עס הא זיך געטראפען. דיא אלטע מענטשן פון אינוער אויעל. דיא זענען געשטארבען מיט מיתה נשיקה נאך דער בעהאנדלונג פון אלע מפרשים.

1. אינוער מוטער שרה מיתה פתאומית נאך דעם יעצט שונען סטאדיאום הייסט דיא מיתה אפאלעקסיע דיא גרינגסטע מיתה נשיקה.

2. אברהם ויגוע וימת, ויגוע הוא מיתה קלה בלי מכאוב, (עוצר השרשים).

3. ישמעאל ויגוע.

4. יצחק ויגוע.

5. יעקב ויגוע.

6. מרים הנביאה נשיקה. (נאך דיא מפרשים)

7. אהרן הכהן נשיקה.

8. משה רבינו נשיקה.

9. יהושע בן נון נשיקה.

10. דוד המלך נשיקה. (כמו שפרשתי במחברתי זה בכתב יד).

דיא 10 מענער וואס מיר האבען דא אויסגערעכנט זענען געשטארבען מיט מיתה נשיקה דיא מפרשים באהויפטען אז נאר בא צדיקים שטייט דאס ווארט ויגוע וימת באר מיס חיים זאגט ויגוע הוא ענין המיתה הנאמר אצל כל הצדיקים (בראשית כ ה פ הוי שרה) דער אוצר השרשים זאגט אז וישכב אין ויגוע האט אינע בעדייט שונג ויגוע וימת ויאסף אל עמו אדער וישכב עם אבותיו איז

איינס פין דיעזעלבע בעדייטונג אויף איין גרינגען טויט וואס דיא
גמרא ריפט זיא נשיקה

יעצט פרעג איך אשאלה. אזעלעכע 2 שטאטסמענגער וויא
יוסף הצדיק אין יהושע בן נון זענין געוועהן. ווארום איז בא זייער
מיתה ניט דערמאנט דאס ווארט ויגוע, אויך ניט וישכב נאר גראדע
אין סעמפלע וימת יוסף וימת יהושע גלייך וויא בא אללע פראסטע
מענטשען בא אברהם יצחק יעקב האבען זייערע קינדער טהייל
גענעמין. אין זייער קבירה אזוי וויא אין דער תורה שטייט ויקברו
יצחק וישמעאל בניו אין אזוי ווייטער. אין בא יוסף הצדיק האבען
מיר געלערנט וירא יוסף לאפרים בני שלשים גם בני מכיר בן
מנשה ילדו על ברכי יוסף פארשטייט מען דרך אז ער האט
געהאט קינדער אין קינדס קינדער ווארום האבען זיינע קינדער ניט
גענעמין קיין טהייל ניט בא ויין טויט אין ניט בא זיין קבירה אין
ניט בא זיין באלזאמירען אפילי קיינע רופאים איז אויך ניט דער-
מאנט, ויתנמו אתו ויישם בארון במצרים ווער האט זיך מיט אזוי
איין גרויסער פערזאן מתעסק געוועהן ווער האט איהם באלזאמירט
ווער האט איהם מלוח געוועהן? דער פסיק איז נאגין אפגעקירצט
אפשר ווייל ער האט קיין קבירה ניט געהאט האט ער קיין לויח
אויך ניט געהאט.

אזוי ביט איך דען העררן ראבענער זיא זאללען אזוי ניט זיין
אין נאכזיבען אין מעהרערע ספרים וויא עס ווערט געהאנדעלט
איבער דער מיתה פין דיא צווייא גרויסע צדיקים יוסף בן יעקב
אין יהושע בן נון איבערהויפט דיא גמרא מיז בודאי האנדלין איבער
אזעלעכע פראגען, דיא מיתה פין דוד המלך ווערד פארגעבראכט אין
דער גמרא מיט איין אנדער לשון אין פסיק האבען מיר געלערנט
וישכב דוד עם אבותיו אין דער גמרא שבת פרק שני דף ל לער-
נין מיר איינע גאנצע מעשה אויף וואס פאר איין ארט דוד איז
געשטארבען, איפחית דרגא מתותיה אישתיק ונח נפשו דוד המלך
איז ארויס געגאנגען אין גארטען אריין ער זאלל זעהן ווער עס
קלאפט אין דיא ביימער האט זיך דיא טרעפפ ציבראכען אין ער
איז געשטארבען מיט איין שטיילען טויט. דאס ווארט אישתיק
ונח נפשו זאלל זיין איינס מיט וישכב, נאך מיינער מיינונג זאלל
דאס אויך זיין איינע פין דיא מיני מיתה נשיקה נאר וויא זיא

וועלין דאס אויסגלייכען וועט בא מיר הייליג זיין אין אזוי וועט
דאס געדריקט ווערין

יעמזט קימט דיא צווייטע קאמעגאריע פין מענטישען דיא
וואס זענין געשטארבען מיט אלערלייא פערשיעדענע מיתות אבער
ניט אויף מיתה נשיקה ניט אויף מיתה אסכרה אין אויף ניט מיט
מיתה נאטוראלע (כדרך כל בני אדם) נאר אזעלעכע מיתות וואס זענין
געטראפען געווארען אויף איין פאליטישען וועג.

1. אינזער מוטער רחל (קינדילבעט).
2. נאדב ואביהו (שרפה).

דיעזע זענין אללע פאליטישע מיתות.

3. קורח מיט זיין סעקטע רעוואלוציאנערע
4. עכן בן כרמי
5. פעלדמארשארל סיסרא
6. אבימלך בן ירבעל
7. שאול המלך
8. איש בושת בן שאול
9. אבישלום בן דוד
10. אסא מלך יהודא
11. קעניגין איזבל
12. יהורם מלך ישראל
13. אחויהו המלך אין זיין מוטער אתליהו
14. יהודע הכהן אין זיין זיהן זכריה הכהן
15. יואש המלך
16. אמציהו המלך
17. עזיהו המלך
18. יושיהו המלך
19. צדקיהו המלך

אין אויב דיא גמרא ברענגט ערגיין איבער אייניגע פין דיא
19 גיימען וואס איך האב זייא דא פארגעשטעללט ואלטען זיא
אזוי ניט זיין אונד אין איינים מיט דיא תשובות בעהאנדעלן זיין
אנצייגען איעדעס אויף זיין ארט פין וואנן דאס איז גענעמען געד
ווארין אין אזוי וועט דאס געדריקט ווערין בראש הספר אין

איהרעך נאמען. דאס מאנוסקריס זאל געשריעבען ווערין אין ריינעם
לשון הקודש.

מוקיד ומכבד המצפה לתשובתך
יעקב פסנתר.

תשובות החכם גדול בתורה מליץ מפואר כמה"ר מתתיהו
שמחה ראבענער בעל המחבר ספר ציונים לתורה אשרת.
זמרת הארץ, ועוד מאמרי מליצה הרבה.

לכבוד התורני המושלם מוה"ר יעקב פסנתר נ"י

נדרשתי, ידידי. לאשר שאלתני, באמך עם הספר: שלשה
המה נפלאו ממני וארבע לא ידעתים. א) הנה המפרשים אמרו, לא
נאמרה גויעה אלא בצדיקים, ומדוע באברהם יצחק ויעקב נאמר
„ויגוע“ ויאסף; אולם ביוסף הצדיק וביהושע בן נון, משרת משה
רבינו ע"ה, לא נאמר רק וימת יוסף, וימת יהושע, כמו בשאר
אנשים פשוטים ורא כתוב בהם „ויגוע“? ב) בשלשת האבות
היו בניהם מתעסקים בקבורתם, ככתוב בתורה, באברהם: ויקברו
אותו יצחק וישמעאל בניו; ביצחק: ויקברו אותו עשו ויעקב בניו
וביעקב: וישאו אותו בניו ארצה כנען ויקברו אותו, אולם ביוסף
אשר היה לו בנים ובני שלשים, מדוע לא נמצא כתוב כי לקחו
חלק במיתתו, בקבורתו או בהנישתו? ג) במלכים ב', ב, כתוב
וישכב דוד עם אבותיו, ובנמרא שבת ל' מצינו איפחית דרגא
מתותיה. אישתיק ונה נפשי, אם מיתתו זאת נחשבה למיתה
נשיקה, כמו וישכב עם אבותיו? גם בקשת ממני להודיעך דעת
דוד על האנשים אשר מתו לא באסכרה ולא בנשיקה (ברכות ה')

אף לא במיתה טבעית כדרך כל הארץ. ד"ט ברחל (קשו לילד) נדב
ואביהו (שרפה) וגם בשאר אנשים אשר מתו במיתות שונות מדיניות
(פאליטישע) כמו קרח ועדתו, עכן בן כרמי ועוד כיוצא בהן.
ובכן עתה באתי לאמר לך. שלשה מי יודע? אף את אשר
ישים השכל (אשר חננו אלהים) בפי, אותו אשמור לדבר, ואני סלותי

א) (עיין ב"ב טז.) ח"ל. כל מיתה שיש בה גויעה זו היא מיתתו של צדיקים א"ל אין זה
דוד המלך? א"ל אין גויעה ואסיפה קאמרינגן. וכן מצינו בפעם ראשונה אצל אברהם מלת זקן
ביעקב, חולה" (עיין ב"מ פ"ז ובסנהדרין, ק"ז) ח"ל: עד אברהם לא היה זקנה שנאמר ואברהם
זקן בא בימים, עד יעקב לא היה חולשא: שנאמר ויאמר ליוסף הנה אביך חולה.

לי דרך חדש. אשר לא דרכו בו המפרשים אשר קדמוני, בשגם לא ארע נפשי אם תמים דרכי, ואל בינתי אל תשען. שמעני ואתה רע לך.

(א) הנה מודעת זאת כי מספר שני חיי אדם עלי תבל ארצה חצו על פי ה' רק ק"כ שנים, כי כן כתוב הזר הוא בתורה (בראשית ו) לא ידון רוחי באדם לעולם, בשגם הוא פשר והיו ימיו מאה ועשרים שנה. ואנחנו מצאנו כי אנשים רבים אחר המבול חיו הרבה יותר מק"כ שנים? אמנם לדעתי כן הוא: בראשית היצירה היה כל אדם בריא אולם בלי חולי ומכאוב עד ק"כ שנים למי חיו, רק מבן ק"כ ולמעלה אפסו הכחות מרוב השנים ושוכע הימים, ובטלו המוחגות וחשכו הרואות בארכות, והגיעו השנים, אשר יאמר אי לי בהם הפץ. וזה נרמז בשרש גויעה (משורש יגיע) (לעפענסמידע) ומצינו לשון גויעה רק אצל הצדיקים שלשת האבות, ויגוע וימת ויאסף (*) וזאת לדעת כי תיבת „ויגוע בלי ויאסף“ אחריה, רומזת על מיתה לבד (שמערבען, פערשיידען) כמו; ויגוע כל בשר, כל אשר בארץ יגוע, (נה. ו) גם בישמעאל כתוב „ויגוע ויאסף“ (ב). והנה רק בארבעה האנשים האלה כתוב. ויגוע וימת ויאסף (ג). יען וביען אברהם אבינו חי קע"ה (הרי חי ג'ה יותר) ישמעאל בנו קל"ז (הרי חי י"ז יותר). יצחק אבינו ק"פ (הרי חי ס' יותר) ויעקב אבינו קי"ה (הרי חי כ"ה שנים יותר מק"כ שנים הקצובים מאת ה'). ובכן באלה השנים הנותרות החלה אפיסת הכחות (*) לכן יאות בהם המלה „ויגוע“; אולם

(א) הערה א' נדפסה בטעות בדרך הקודם עיי"ש

(ב) (שם) אמר ר' יוחנן: ישמעאל עשה תשובה בחיו אביו ומדאדבריה ש"ם תשובה עשה בימיו ועיין פי' רש"י בתורה על הפסוק ויקברו אותו יצחק וישמעאל בנו. מכאן שעשה ישמעאל תשובה והוליד את יצחק לפניו, והוא שיבה שנאמרה באברהם.

(ג) ורק ביעקב לא נאמר אחר „ויגוע“ המלה „וימת“ ולזה רמזו רז"ל (תענית, ה') יעקב אבינו לא מת וגם רש"י פי' כן בתורה על הפסוק הזה.

(*) הערה. עיין באוצר חכמת מהר"י כהן צדק אשר כתבתי שמה זה ימים ככורים. וזה לשונו בקוצר מלין: הנה כמה דוגמאות נמצאות במקרא, אשר העין הבאה בסוף השורש, מהפכת כוונת המלה מחיוב אל השלילה, ולפעמים אל התחלת השלילה. כמו מלת „גור“ אשר מורה על היות הדבר וקיומו באיזה מקום. כמו אם לבן גרתי, ובהיפך מורה מלת „גרע“ בעי"ן על שלילת הדבר, כמו כסותה ועונתה לא יגרע, כלומר לא יחסר כי גרע לשון חסרון הויה, אך לפעמים טעם גרע אינו שלילה נמורה, כי אם הפיכת הדבר מבחינת הטוב אל בחינת הרע, כמו ותגרע שיחה לפני אל, שאין ענינו שתיקה ועזיבת הדבור לגמרי, אבל ענינו עזיבת הדבור מבחינת הטוב, כלומר דברו הכבוד והיראת הראוים כלפי מעלה. לדבר עליו כרת — והוא ממש טעם „גוע“ כשמדמין אותה עם „גו“ ואם הוא מחובר עם מלת וימת מורה על הפיכת מצבו הטוב אל מצבו הרע שהוא החולי. וכן הוא משפט השורש „בן“. „וכנע“ „קב“ (שטעמו מדה המזוקת דבר) „קבע“ (שענינו חסרת הדבר כמו, וקבע את קובעיהם נפש). „מנה“ (מל וימן ח' דג גדול) „מנע“ וכיוצא בהם וכן הוא הדין כשהע"ן היא בתחלת התיבה, כמו „דור“ שהוא דירת קבע ו„עדר“ שהוא שלילת הדבר והסרונו, כמו איש לא נעדר, ועוד רבים כיוצא בהם. **הכותב.**

ביוסף וביהושע, אשר כל אחד חי רק מאה ועשר שנים, ועוד לא הגיעו למספר הקצוב ק"ב שנים, לכן לא נאמר במיתתם, "ויגוע" וכן ברוד הע"ה אשר חיה רק שבעים שנה ג"כ לא נאמר, "ויגוע" רק, "וימת בשיבה טובה" (ד"ה א ב"ט) (ד) ובמלכים ב' כתוב וישכב רוד עם אבותיו. —

ומצאתי און לי באיש האלהים, זה משה רבנו ע"ה אשר גם במיתתו לא נאמר, "ויגוע" רק וימת משה עבד ה' (דברים לד) והתורה הקדושה בעצמה כתבה עליו: ומשה בן מאה ועשרים שנה במותו (ש"ס), ר"ל כי הוא האחד ואין שני לו, אשר חיה כמספר הקצוב על פי ה'; לזאת לא יתכן לאמר עליו, "ויגוע", יען כי לא אפשרו בו כחותיו, כאשר התורה מעידה עריו: לא כהתה ייגו ורא נס לחת, (ה) — אמנם באהרן הכהן אחיו אשר היה חי קב"ג (כחשבון בעל צמח רוד) לא נאמר בו רק וימת אהרן שם (במדב"ב ט) אולם שפיל לסיפא דקרא: ויראו כל העדה כי "גוע" אהרן, וד"ל. — ואם עוד תשאלני: הלא באיוב, אשר חיה אחר המעשה עוד ק"מ שנה מדוע לא נאמר בו רק, "וימת" ולא "ויגוע ויאסף", הן "הצדיק" אבד, ואין איש שם על לב? על זאת אענך: הבט נא וראה אמרות חכמינו ז"ל: (בבא בתרא ט"ז, ע"א) אז תרע הסוד, והבן.

(ב) מצינו בתורה: וימת יוסף, ויחנפו אותו ויישם בארון במצרים (בראשית 50) לדעתי כי יען יוסף הצדיק, איש אשר רוח אלהים בו נתן צו שלא יבנה על קברו פארדעמוד (פיראמידע), כאשר יאות למשנה המלך כמוהו, לכן הושם בארון, ולזה רמזה התורה וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבודה ר"ל כי במות מלך אחד ממלכי מצרים, אז נאלצו התושבים לבנות על קבורתו פארדעמוד, ציון לכבוד ולתפארת ככתוב: ויעבדו מצרים את בני ישראל. בפרך" (שטיינברייכע) מלשון מפרק הרים, (כי אותיות גיכ'ק מתחלפות)

(ד) (עיון מועד קטן, כ"ה) ששים הוא, מיתה בירו שמים" שכעים, "שיבה", שמונים, גבורת".

(ה) ואולי לזה אברו רז"ל (חולין קל"ט) משה מן התורה מנין? בשגם הוא בשר והיו ימיו מאה ועשרים שנה, יען כי רק הוא האחד אשר חיה ק"ב שנים, אשר מנו לו מאת הכבוד, תעלה ורק על זאת שאלו רז"ל, מנין מן התורה כי רק משה לבדו הוא האיש אשר חי כדברי אלהים חיים? שנאמר: בשגם, (גימטריא שמי"ה כמספר משה).

והוא להוציא אבנים גדולות מהרריאל לעשות פארעמודים
בשיא גדלם, כנודע ליודעי בינה לעתים. — אילזאת חפץ יוסף למות
בלי כל יקרהמותה (טאדטענקולטום) וימת חרש לכל יודע מותו
לכל המצרים ויהי בן. — ובהגיע תור פדות ישראל מתחת סבלות
מצרים, אז העלו בני ישראל את עצמות יוסף, כאשר השביע
אותם לפני מותו, ויקברוהו בשכם (יהושע, כ"ד).

ג) המעשה כגמרא שבת, בנידין דוד הע"ה, הוא מליצה חידות
(אללעגאריע) „רוי לי רוי לי“ יאמר נא ישראל, ומשם לא יוכל
איש ללמוד הלכה למעשה. — ועל אודות שאלתך הרביעית, אינני
כעת בבית עקר הספרים שלי, אך אחת אענד עיין בספר „תולדות
אהרן והוספות“ (הנדפס בוויילנא תרמ"א), משם עינד תחזינה את
כל המראה מקומות מספרים שונים על כל הפסוקים ההם, אשר
אתה צריך לדעת אותם. —

אלה דברי יודוך הדורש שלומך וטובתך כל הימים.

מתתיהו שמחה ראבענער.

פאלטישעני ר"ח אייר „בדבר אמת“ פרט

ידיד יקר לי!

איך שיקע איהנען היעמיט דיא אנטווארט אויף איהרע פראד
גען. איך וואר אין ראמאן איינע גערוימע צייט בייא מיינען קינד
דערן. דארום האבע איך מיט מיינער אנטווארט געצעגערט. צייגען
זיא גיטיגסט דיעזען העברעאישען אויפזאטץ מיינעם טהייערן פרוינד
דען הרב הגאון וכ"ץ מוהר"ר אייזיק שור האבד"ק בוקארעשט
והמדינה, אונד יוענן איהם ווירד דיעזע מיינע מיינונג געפאללען.
זא קעננען זיא דיעזעס אין איהרעם ווערקע ערשיינען לאססען.

שים שלום להרב הגאון הנ"ל ואמור לו, כי מלאתי את רצונו
פעמים, בנידון הנסיעה לארץ הצבי, וחלקתי את הערים על יד
השמישים בפקידת הרב דפה.

יודוך באמת

הנ"ל